

Anjel Aintzibururen hilberri txostena (1930 -2019)

ARBELBIDE, Xipri

Ohorezko euskaltzaina

Idazle kontrabandista

Gure literaturan izan ditugu apezak trumilka. Elizanbururekin Napoleon enperadorearen guardiako kapitaina, Xalbadorrekin laboraria, Duvoisinekin mugazaina. Anjel Aintzibururekin hona lehen kontrabandista. Nolaz ez izan kontrabandista Luzaidek eta Arnegik herri bera egin dutelarik, han nonbait, noizbait, norbaitek erabaki arte, erditik jausten den erreka hori «muga» deituko zela? Ama Arnegi Argaraikoa zeukan, Joseph Kamino apez euskaltzain urgazlearen arreba; semeari frantsesa ikasarazi zion Luzaiden berean, irakasle berezi batekin. Aintziburu aita, berriz, Luzaide Bordelekoa, Bordel bertsolariaren etxekoa. Behere hartan nehork ez lezake mugarik ikus, guardia zibilik ez balitz. Bestalde, Anjelek bazuen bi aldeetarik euskararako jokia.

Dena den, Anjel Aintziburu Luzaideko eliza baino goraxeago sortu zen Buruzurienea deitu baserrian; berrehun ardi hazten zituen hor aitak, eta esnea gasnatzen. Anjel gazteak, sakelako sosa egiteko, Kurutxet autobusa gidatu zuen Arnegitik Donibanerat merkatu egunetan. Gain-gainetik estimatua zen: «Zer gizon planttako! Zer gizon xarmanta».

Donibanen mundu modernoan sartu zen. Maiorgako eskolaren ezagutza egin eta bere haurrak hor eman, euskara eta gaztelaniarekin frantsesa ere jakiteak ez ziela kalterik eginen pentsaturik. Laborantzaz, ez baitzen handitzeko menturarik Gai-nekoletako patarretan, Aurizperriko ordoki hartan alokatu zituen pentze zenbait, abere gehiago hazteko.

Donibaneko merkatuan ohartu zen uraren bi aldeetan ala ardi, ala behi, ala urde, ez zirela prezio berean saltzen. Gogoetak egin eta hasi zen merkeago ziren aldean

erosten, karioago zirenean saltzeko. Zenbaitek hori deitzen dute kontrabandoa, baina Anjelentzat errekaen bi aldeetan herri bera zenez...

Aferak franko polliki zihoazen, familiako bat jelos izateko puntuan. Guardia zibilei salatu zien, eta hauek begitan hartu gure «kontrabandistak» (?). Lehen hauteskundeetan parez pare izan zuen delako salatari; honek, luzaidar batzuen botoen gainerat bildu zituen guardia zibilenak eta hauen emazteenak.

Baina parada laster aurkitu zuen Anjelek. Emaztea ile-apaintzailea zenez, baze-kien ileen kolorea alda zitekeela. Zergatik ez behiena. Eta hona non Arnegiko behi gorriak zuhail bilakatu ziren Luzaiden sartzeko, eta Luzaideko gorriak zuhail Arnegirat joan behar zutelarik, bakoitzari zegokion agiriak zioen bezala. Delako salatariari sinesgarritasun eskasa aurkitu zioten guardia zibilek.

Aferak franko polliki joan zirelako froga, hiru mailako etxe eder bat eraiki zuen bide bazterrean bere bost haurren egoitza izateko eta andrearen ile mozteko gela. Ostatu eta hotel izateko ere oso egokia. Guardia zibilek ez zuten zilatu nondik aterra zuen hiru solairutako etxe hura eraikitzeko dirua, Luzaideko ederrena.

Anjel eliztarra zen eta entzuna zuen Jesusen ohar hau: «Gizona ez da bakarrik ogiz bizi». Diruaz besterik ere behar du bere gogoia, arima hazteko. Hain zuzen J. M. Sartrustegi euskaltzaina zen Luzaideko bikario. Auspoa bilduman liburu bat plazaratu zuen, *Bordel Bertsularia* (1965) Juan Etxamendi Anjelen familiako amerikanoaren bertsoekin. Gero bigarren bat: *Luzaideko kantiak* (1967). Anjelek irakurri zituen. Literaturari eta bertsolariari interesatu zen luzaidar gaztea. Ezagutu zituen Xalbador, Mattin eta garai haietako beste bertsolariak, adibidez Luzaide edo Arnegiko bestetan agertzen zirelarik. Berak ere antolatu zituen bertsolari saioak.

Tratuan ari delarik solasa franko ibiltzen baita, ohartu zen ahanztea bekatu izanen zen istorioak zebiltzala jendeen aho mihitan; herri bat edo beste baizik ez zutenak hunkitzen frankotan. Zaharrak joan arau, galduko ziren. Alabaina, telebista sukaldeetan errege sartuz geroz, xaharren istorioek ez zuten lehenagoko arrakastarik. Eta horien denen idazten hasi zen "gure herriaren istorio parte bat bederen argitaraturik geldu zadien denak galtzera utzi gabe". Luzaide eta inguruetakoroitza asko bildu zituen eta *Luzaiden gaindi* bi liburutan agertu, (450 orrialde ez baita guti).

Ordenagailuan baditu beste lan batzuk, hala nola hartz eta otsoez, hor berean entzunak edo beste nonbaitetik hartuak. Heriotzen karietarat ziren ohidurak ere aipu ditu. Horiek denak hain segur galduak izanen baitziren berak idatziz eman ez balitu.

Istorio horietarik bat aipatzeko, hona Josefa Fernanda infantarena. Baionara erbesteratua, esperantzeta izaki eta kezkatua zen, nahiz haurra Espainiako lurretan sortu zedin: Arnegiko Pertolenea etxerat etorri zen. Haurraz erditzeko, uraz bestaldean zegoen txokolate fabrika ttipirat joan zen erdiminetan izan zelarik, etxearen eta fabrikaren artean zegoen oinezkoen hamar metroko zubixkatik, eta horrela zen Josefa Fernanda erdi, bere ustez 'Espainian' Raimundo infantearen semeaz.

Manex Goihenetxek erran zigun behin, historia orokorra egiteko eskas zirela monografia ttipiak. Anjelek bere partea ekarri du. Historiari interesatzen zelako frogara, liburutegi aberatsa utzi du, historia hunkitzen duten liburu ainitzekin.

Etxepareren garaietan bere *thornuia* izateko euskarak liburuak behar zituen bezala, gaur egun irrati-telebistak baitezpadakoak zaizkio. Bi irratitan ari izan da lanean Anjel: Iparraldeko Irulegiko Irratian hau 1982an sortu zenetik, bai eta geroago Aezkoako Irati Irratian, pilota partidak komentatzen zituela, herriko berriak ematen, bai eta beste gauza asko, ainitzetan gaiari zihoakion kantu zahar bat emanez bururatzen zuela bere emanaldia.

Beste lan batzuen artean, 48 kantu ere baditu ordenagailuan. Batzuk ezagunak, hala nola *Oi Baldorba*, *Nevadarat joan nintzen*, *Jeiki jeiki* eta horrelako, bai eta berak idatziak, hala nola Zelaieta Luzaideko apezaren ohoretan idatzia, «aitatxik» bere haur ttipien bataio edo komunioen karietarat eginak, eta beste. Norbaitek behar luke orrialde horiei hurbilgotik begiratu ikusteko zer publikatu behar litekeen.

Dena den, Anjel Aintziburuk erakusten digu laborari soil batek izan dezakeen kultura maila eta kultura orokorrari bere partea ekar diezaiokeela. Euskaltzain ohorezko izendatua, Euskaltzaindiak egin dio merezi zuen ikustatea.